„ЗАСТАВА“ излази двапут у недељи, четвртком и недељом.
Цена је на годину 10. фор. на по год. 5 фор., на четврт године 2 фор. 50 нов. а. в. за Аустрију, а за Србију на годину 100 гроша на по год. 50, а на четврт године 25 гроша.

ЗАСТАВА.

Огласи се рачунају по количини врста, које из гармонта заузимају, и за сваку врсту плаћа се за први пут 7, за сваки даљи пут 5 н. осим тога за жиг увек по 30 н. Дописи се шаљу уредништву а предплата администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад.

Број 40. У Новоме Саду, у недељу 19. маја 1868. Год. III.

Нови Сад 17. маја.

Са Босанске границе имамо допис о заједничком одпору Мухамеданаца и Хришћана у Тешњу и у Бихаћу, противу зулума који у Босни господари. Тај допис саобштавамо ниже; а овде ћемо напоменути само, како се то што у њему пише, потврђује и с друге стране. Тако Ческој „Политици“ из Београда јављају 5. (17.) маја, да су Бошњаци и Херцеговци закључили, да неплаћају више никакве порезе порти, а то колико што је народ разним непогодама и несретним случајевима иштећен, толико што су га властници глобом и зулумом сасвим упропастили. Томе закључењу придружили су се и Срби Мухамеданске вере. У Тешањској нахији код Бањалуке држан је — додаје се у „Политици“ — народни збор, 30. апр.; на том збору било је силество народа, и закључено је, да се протестује противу глоба од којих народ страда, и да се захтева, да се збаце они властници који народ глобе. О томе закључењу сабраног народа, одма је извештен главни старешина вилајета Босне, Осман паша. Овај је на то одговорио шиљањем једног знатног одељења војске, коме је заповедио да казнује „коловође нереда.“ Народ је са своје стране знао како паше предусретају жалбе „раје,“ па се поделио на чете под предвођењем бегова, да би силу силом одбио. Тако би устанак у Босни био као већ званично проглашен, и може се сваки дан очекивати, да се отвори крвава борба. Та борба могла би у данашње време на све стране лако наћи одзива, почем је зулум по целој Турској толики, да се већ дуже сносити неможе.

По једном телеграму из Букурешта од 8. (20.) маја, довезени су у ту варош 36 нових топова из Пруспје, за које је на страним ћумруцима било казано, да су „трговачки еспап.“ У оружницама Румунске ради се, као што се у истом телеграму вели, најживље. И „Вандерер,“ у једном допису из Букурешта потврђује ту вест, и додаје, да су речени топови кроз Галицију, и по свој прилици без знања Аустријске владе провезени. Још се каже у „Вандереру,“ да је више кола џебане довезено из Русије у Букурешт.

Такви довози из Русије и Прусије у једно време у престолницу Румунске, једва би се могли другачије тумачити, него као знаци споразумљења између двеју северних сила за одважно решење Источног питања. Али још остаје да се потврди, што се о тим довозима досад чуло.

„Ендепандане белж“ доноси један допис из Цариграда од 3. (15) маја, у коме се међу осталим вели: на порти се много рачуна, да ће беседа којом је султан отворио државни савет у Цариграду, наћи одзива у Европи. Али министри Турски нетреба да заборавe, да Турска може привући симпатије са стране само законитим и искреним остварењем, а не тек голим набрајањем начела која је прогласио Абдул-Азис. Начела слободе и напредка која је султан свечано споменуо у својој беседи, јесу у основу само обнављање оних изрека које садрже пређашњи хатихумајуни; за чим је највише стало, јест, да те изреке неостану мртво слово. Нетреба дакле хитати са одобравањем нових предлога за реформе; боље је чекати, да се реформе најпре остварати почну. Колико се вике није правило последње године о закону за собственост? На реч одавде, листови у Паризу и у Лондону предани Турској влади писаху скоро са одушевљењем о том закону? Па на што је изишло све то? Пошто се учинио упечатак који се хтео, порта се повукла са својом намером, и нико више неговори о њеном закону за собственост. Европа ваља да бди над извршењем свију „лепих намера“ порте.

Бечка „Наје Фраје Пресе“ донела је новост, да Инглеска спрема неки проглас за мир на све силе, проглас којим би се силе позвале, да изјаве: да озбиљно хоће одржање мира, и да тврдо верују у могућност одржања мира. Ако би се на тај проглас са свију страна повољно одазвало, одма би се и преговори отворили. Влада бечка била би поверено извештена о намери Инглеске. Лондонски лист „Морнинг Пост“ потврђује, да је Инглеска влада узела реч за обште обеворужање сила, али је наишла у томе на врло велике тегобе.

У Паризу је изашао спис: La cité de é Avenir ou la France nouvelle, у коме се претресају равна друштвена и политична питања, па се доказује, да је рат између Француске и Немачке неизбежан и скоро ће му земан доћи. И за Источно питање доказује се у реченом спису, да се без рата решити неће. Истом спису придата су као прилог нека дипломатска акта, која су дала повода мишљењу, да је спис издат бив. министром спољашњих послова у Паризу, Друјен де Лисом.

Из Тифлиса телеграфишу, 8. (20) маја, да су се Черкези у Самсону (у Анатолији) побунули; попуштали су из затвора апсенике и прете Хришћанима.

Новији телеграми из Лондона потврђују, да се Инглеска војска из Абисиније враћа.

Американски листови доносе пространи извештај о парници подигнутој противу председника республиканског савеза, Џонсона. Међу осталим, приповеда се у тим извештајима и нешто, што показује, како се у Америки начело једнакости практично примењује. Вели се, да је приликом кад се у сенату закључивало веће у споменутој парници, било демонстрација противу Џонсона, тако бурних, да је председник морао наредити, да се удале они који су били дошли да чују шта и како већа сенат, као судија у парници споменутог председника, но из којих средине подиже се вика што сенату неда радити. Галерије се исправе тако, да на њима неостане нико више, осим новинарских дописника, чланова дипломатског тела и неколико госпа — сенаторских жена. Један члан сената запита: „шта да се чини сад са дипломатима, и са новинарским писарима?“ Сенатор Камерон одговора строго: „Нека иду напоље као и други.“ Тако и буде. Као што уверавају, више чланова дипломатског тела и сенаторака жале се љуто, што нису одликовани у дворани сената, него су истерани. Да се тако што десило у којој малој државици, тешко би си било њој пред неумоливим судом дипломатије; али је, на срећу, Америка у стању и оружаном руком дати одговора дипломатији која неби хтела знати за начело једнакости, па се није бојати последица од непријатности коју искусише господа дипломати у сенату у Вашингтону.

„Унгарише Монатшрифт“ и „Мађар Ујшаг.“

У последњем броју „Мађар Ујшага“ има отворено писмо немачког листа „Унгарише Монатшрифт“ уредништву „Мађар Ујшага.“ Ово га никаквим примедбама не попраћа, али се надамо, да ће што казати, јер се у писму врло незгодно описује европски позив и величина мађарска. Писмо ово саопштавамо, нека се види како се Немци и Мађари титрају између себе, како један о трошку другога хоће да живкари, и какав је темељ дуализму мађарско-немачком. Све ће трајати до прве згоде. Љубопитни смо, шта ће на то сам „Мађар Ујшаг“ казати. За сада ево самога писма:

„Мађар Ујшаг“ тражи од нас да му нешто разјаснимо. Наш одговор може се свести на ове три точке:

1. Сваки немачки политик, припадао којој му драго партији, зна, да немачки народ није из немоћи трпио дуализам за тако дуго време. Узрок је томе много дубљи. Пруска је представљала у Немачкој идеју краљевства и јединства немачког; а Аустрија је осигуравала немачком народу наставак политике римскога царства.

После Садове преотела је мах идеја јединства Немачке и немачка мисија Аустрије престала је, али за то и Пруска не може жртвовати интересе германског народа интересима словенских и романских народа.

Мађарске европске ванске политике нема, као што нема ни шпанске или талијанске европске стране политике.

С европског гледишта има само романске, германске и словенске спољне политике, и ако мађарски народ жели постојати, приморан ће бити заступати интересе каквога му драго европског великог народа.

Није нам потребе тумачити, да се спољашња политика мађарског народа може сложити само са спољашњим одношајима германског народа, по што ће Дунав, с европског гледишта, морати још за дуго немачка река остати; а што ће немачко племе само тако постићи, ако пре свега дуж Дунав створи мађарско-романску конфедерацију.

Из спољашњег државног стања германског племена треба дакле да црпи мађарски народ основ за свој европски опстанак.

2. Мађарска — као независна држава — добила би ту европску мисију, да продужи у Европи задатак германског племена, који се у ширењу цивилизације састоји, да распростире идеју слободе и демократије, и да тиме источне Словене поведе ближе европској цивилизацији; а распростирању руског варварства да на пут стане колико само може.

3. А све ће то Мађарска тек онда моћи чинити, ако је у њеним тежњама 40 милиона Немаца подупирали буду, и за то желимо, да независна спољашња политика мађарског краља што пре у живот ступи и да велико германско племе увиди у мађарском народу борце за своје европске интересе.“

Нови Сад 16. маја. 13. о. м. држан је збор посланичког рајхсрата. Било је разговора о контроли државног дуга, о ковању ситних новаца и о слободном лову корала у Далмацији. При претресу о буџету препоручивало се, да се укине монопол соли, и уобште да јој се спусти цена у тарифи. Ово су ствари, које се тичу више источне половине аустријске државе. Али се овде поглавито нас тиче, што је Љубиша при претресу о лову корала српским језиком говорио, предлажући, да тај лов буде слободан за аустријске држављане, који је предлог и министар финансије др. Брестл препоручивао, те је тако и примљен. Еле и на рајхсрату даје се српски — не немачким језиком говорити, а на дијети угарској — заступништву уставне државе — зазирају и од самог читања на мађарском језику. Заиста велика аномалија између државе, која мисли да јој је темељ уставан, и државе, која се истом помаља из коре абсолутизма. А језик је само форма, а да шта се можемо надати од тако неговане уставности у самој ствари! Можда ће скоро доћи време, кад ће се и ти греси покајати, али само да не буде касно после толиких невгода и огледа.

Нови Сад 16. маја. Гласовити адвокат бечки др. Милфелд преставио се, и сахрањен је 14. маја са великим учешћем тамошњег народа. Пратило га је и министарство, доња представничка кућа и ученици из различитих школа њих више него 2000. Милфелд је познат са својих слободњачких начела, особито устајући против тога да се аустријски народи ослободе од узала конкордата.

— Због иступљења у Нађ-Керешу од 25 позатвораних осуђено је 13. ов. м. њих 23. Главни коловођа Сабо на пет година тешке робије, и да иде постити сваке недеље два пута, четворица осуђени су сваки на две године, а остали на годину и по године.

— Службени лист „Вин. Цтг“ саобштава вероисповедне законе, који су задобили царску санкцију и одмах ступају живот све установе њихове, које се засада могу извршити. Тамошњи либералци томе се врло радују. — На министарским зборовима, који су ових дана држани, завладаше различита мњења у питању обранбеног закона, наиме што се тиче одкупа од војске и заменишства.

— На угарском сабору доњне куће од 15 маја средоточни одбор доноси извештај о пруском трговачком уговору, и препоручује га, да се прими, али да му назив буде: њег. величанство цар аустријски и краљ угарски“, даље уместо „Аустрије“ да се каже: „Државе њег. величанства.“

Ђ. **Нови Сад** 17. На позив овдашњег омладинског одбора на разговор и договор о васпитању Србкиња, изкупише се јуче у футошкој шуми у лепом броју Срби, а у лепшем броју Србкиње. Тај број довољан је доказ како је овај састанак за Србство важан. А и како неби важан био састанак, у ком се озбиљна реч повести имаде о просвети Србкиња? Просвета је једина кадра народ стално и сигурно у слободи одржати! Да рекнемо коју о самом састанку. После 6 сати кад је сунце са својим жестоким зрацима већ за шуму зашло, изкупише се на глас трубе Срби и Србкиње под једним растом, који нас по изгледу и држању свом сећа, да већ од више десетина година времену и бури својом горостасном величином и снагом иркоси. Кроз грање тог раста вила се поносно тробојна застава србска; а под закриљем заставе стајао је један прост сто. За сто заседоше одборнице и одборници, а сви остали Срби и Србкиње поседаше доле на зелену траву. Др. Ст. Павловић поздрави скуп место председнице г. Соф. Пасковићеве, која због болести није ту била, и разложи циљ овом састанку. Местни омладински одбор покренуо је ту мисао, да се заведе школа за васпитање женскиња. С тога је позвао амо србско друштво на разговор и договор о томе. Позвао је амо у шуму, где нема варошке злобе и пакости, где смо сви једнаки и где осећамо своју слабост према јакој и огромној природи. Овде под ведрим небом и у наручју веселе и красне природе срце нам се весели, душа ведри и ум бистри. Тако веселим срцем, ведром душом и бистрим умом нека сваки отворено своје мисли каже о намери, која нас је изкупила овде. Намера је племенита, а остварење те намере је за Србство прека потреба. Ми видимо и код нас овде у Новоме Саду, да многе женске и неиду у школу, а и које иду, те немају после прилике да се васпитају даље, па тако заборавe и оно мало, што су научиле. Ваља нам дакле овде јавно се посаветовати, како ћемо томе злу да доскочимо.

Госпа дра Ј. Суботића иште, да се изнесе предлог у коме би се точније означило каква школа за Србкиње да се оснује. Нема сумње, говораше она, да ће сваки Србин радо подпомоћи оснивање школе, за коју се увери, да ће ваљано васпитати Србкиње.

За тим привати реч брат Никола Арсенијевић, и у неколико речи изјављује, да би од нужде било, да се одбор омладински постара за школу и заведење какво за занатлије и обртнике.

Др. Свет. Милетић рече на то: Ми Срби имамо за васпитање и изображење мушки школе основне, имамо гимназије, погдегде и реалне, имамо богословију и препарандију; мушки се код нас дакле могу приправити за више школе, са свештенике и учитеље; мушки могу осим тога учити и трговину и занат. Више обртничке и занатлијске школе подизати дужност је државе и сваке поједине вароши. Али смо далеко назаднији и оскуднији у школама за васпитање наши женски. Наше женске морају да иду од куће у туђа места да се васпитавају. Па како се и чему се тамо уче? Уче се на туђем језику и туђим обичајима, уче све и свашта, само не своје. Поред тога, што се многи наш новац на страни потроши, добијамо женске које су научиле на сјајан само живот, које су научиле све друго, само не што би ји чинило ваљаним женама, матерама и кућаницама. Нашим женскима потребне су дакле школе, у којим ће се оне на свом језику, у србском духу васпитати као Србкиње зваљане жене. А да се до те цели дође, то предлажа Милетић, да се у ту сврху устроји друштво на акције. Одбор овдашњи да позове годишњи омладински одбор, да овај такво друштво организује, па кад се данас сутра србски сабор сазове, то ће се онда ствар ова и пред сабор изнети, те ће и сабор свакако допринети нешто к остварењу овог нашег предузећа, јер ће овако заведење бити обште народно заведење за васпитање наши женски. Заведење то најудесније би било овде за сада у Новоме Саду.

Предлог је тај једнодушно примљен.

Још је напослетку Влад. Јовановић у подужем и лепом говору представио преку нужду и потребу женски школа код нас. Рекао је, да нема ниједног између нас, који ту нужду и потребу неувиђа. Та потреба, говораше он, увиђена је већ кад је прва србска девојчица у школу пошла. Питање је само, како ћемо и одкуд ћемо доћи до данашњих женских школа, школа у којима ће се учити мајке и васпитатељке будућих Срба, школа за народну потребу и у народном духу. Говорник је напоменуо пре свега мушке, да траже да им из школе излазе ваљане жене, а не лепе лутке, да се добра жеља за оснивање тако потребне женске школе несведе само на говоре и речи

него да и делу одма и енергично приступимо. Беседник се слаже са предлогом Милетића и подкрепљује разлоге овога; само додаје, да се акције врло мале распишу, како би сваки и сиромашнији Србин народног овог заведења учестник бити могао. Примасе тако.

Резултат је дакле овога договора тај, да овдашњи местни одбор спреми предлог за оснивање народне школе за Србкиње; па онда да се позове годишњи одбор уједињене омладине србске, да се брине даље о оснивању друштва на акције које би подигло жељену школу за учење и васпитавање Србкиња. Школа та била би тако устројена, да се у њој и сиромашне женске могу учити, па и учитељице приправљати. Заведење имало би карактер народни.

Овим би се дакле стало на пут туђинском народном духу и потребама противном васпитавању наши женски; стало би се на пут многим болетицама које се с тим васпитањем у народном увукоше. А до нас сада стоји, да покажемо, колико смо сами себи пријатељи.

ДОПИСИ.

(И. В.) У **Пешти** 14. маја. Кад је оно министар унутрашњих послова барон Бела Венкхајм рекао српској депутацији, која му беше дошла ради нашег народног позоришта: да он у Угарској не познаје више народа, до само један народ мађарски, а оно друго све да су само расе (népfajok); онда смо мислили, да то говори само горди аристократа, а не државник и министар угарски; држали смо, да ће се у самој земљи тешко наћи још когод, који то мишлење мађарског аристократе дели; а никад нисмо могли ни у сну сневати, да ће се још и то моћи кадгод догодити, да те речи нађу одјека и у самом законодавном телу Угарске. Види се да је садање министарство заиста подпун и веран израз данашње већине угарског сабора, не само у крупнијим стварима, него и у најмањим ситницама. Немило нам је, што морамо ово прибележити; али држимо да нам дужност према народу своме налаже, да то учинимо, како би народ још боље савнао, с киме има посла, и према томе се знао владати. Била је дакле у суботу 11. о. м. саборска седница доњег дома. Заступник А. Добрански (Русин) поднесе сабору молбу подписану од више хиљада Словака, да се питање народности што скорије реши. Молбу је ту пропратио са неколико речи, од којих само ово наводимо: Стављам на сто куће молбеницу снабдевену хиљадама подписа, у којој се захтева, да се питање народности што скорије реши, и која тумачи захтеве три милиона Словака. Просиоци, ма се колико грешили против њих одбори, што пре се сваки уставан покрет у сепешкој и земплинској градомеђи, (велика вика: чули смо већ! Свршено је!) могу употребити своје право молбе, јер колико ја знам право молбе још није увинуто. И не лежи опасност у томе (вика: Каква опасност?), што се немађарски народи ове земље (Какви народи? Вика.) обраћају на сабор с молбом. (Вика: нема овде више народа!) Молим да извините, јер има. (Нема! Вика.) Понављам дакле, да се на сабор с молбом обраћају немађарски народи ове земље. (Велика вика. Непрестано се чује само: нема овде више народа! нема! На ред!) Говорник затим доказује, да саборске адресе од г. 1861. говоре о народима у овој земљи; и да је опасност у томе, што се неке провизорне власти труде, да поверење просилаца према законодавству још у зачетку угуше. (Вика: не спада на ствар!) Ово су само главнија места из Добранскова говора, којим је хтео да подкрепи молбу, коју је поднео. Међу заступницима, поглавито на десној страни, беше завладала велика узрујаност, док најпосле не устаде прво Бониш, а за њим Деак, те обојица опоменуше председника, да одсад одузме реч свакоме, који би хтео да разлаже и тумачи какву молбу, што је поднесе сабору.

Да је ова ствар и самим свеснијим Мађарима немила, и да би волели, да се није догодила, види се и отуда, што сви листови (осим Клапкиног „Сазадунка“) о томе ћуте, или тек пузгредно нешто напомињу, али главно не додирују. Ако и цео народ мађарски исто тако мисли, као министар Венкхајм и саборска већина: да су само Мађари народ, а сви други народи, који су тако исто крв своју проливали за ову домовину, да нису нико и ништа и да су само расе, онда је то наопако и у зао час. Но ми се засад бар још тешимо, да већи и свеснији део народа мађарског не дели то мишлење, и да ће нас Бог сачувати, те не ће доћи до тога, да се једни или други морају селити из ове земље, коју су рекама своје крви скупо задобили; јер онда би тек настало питање: Ко да се сели.

♀ **Са Дунава** 13. маја. (Пароброд Фердинанд Макс.)

Примите ово неколико речи што вам их шаљем, путујући пароброд ув Дунаво. Беше нас више Србаља, па и Панчеваца. Расговарасмо се наравно и о риту; јер који Србин да се о овом не разговара кад види према Тителу населбину Родофове милошће (Рудолфсгнаден), где се онако лепи усеви таласају и зреду, да их ни у прастарим крчевинама Америке бољих неће бити; и уједно кад видиш силено људство што око утврђења насипа ради, да виловито Дунаво неби насељенике Немце поплавило. Удара се коље и вашине чега се 8—10.000 комада из државних шума добило; а то се овако ради: најпре од дунавске стране под насип подмећу се вашине; па онда се удара коље и притврђује везотином вашина; иза вашина сипа се ђубре, које неможе вода лако иза вашина да подлоче као земљу. Затим се набија земља. Запитаћете, а ко све то ради, кад је насип тако огроман, да надилази снагу насељеника? — Ради крајишник, ради народ наш — ради цела банатска пуковија под надзором мајора и капетана и других частника; и то ради под морање — а доцније ће се платити. Колико ће се платити видећемо; да ли толико, да људи дангубу у своме газдинству накнаде. Ђубре за насип чак се из других села довози.

Тако видите браћо у Банату, ако непослушате речи ваших пријатеља и непримите се ритова, које вам ћесар даје, виђете онда вашим радом и знојем друге од поплаве бранити, а ови ће лепу земљу уживати; виђете плакати, али ћете сами својој невољи криви бити.

М—н. — Из **Срема** 8, маја. Нисам вам баш скоро писао, не баш што неби имао шта, већ што се, као што видите, све по свету ушушкало, па друкчије није ни код нас. Увек које у каквој невгоди бољем се нечем нада, па тако и са нама Србима иде, док пролеће недође оно се говори тек што настане, дићи ће се Србија — листом сво Србинство и — ослободиће сву браћу што стење у окови варварских зулума и насиља. У тој нади година за годином пролази, а ништа да се у дело приведе, већ само се чами, и у томе положају кад се народ као из сна пренe, види да је увек сад у овоме сад у ономе преварен. Код толиких празних нада, зар је какво чудо, ако се и сам народ пусти у ћутање и нехајење, и прионе око свога дневнога посла, а политиком и празним надама на некоје време — тресне о земљу. — Овако је видите сад баш код нас у Срему. Од 1860. год. ускрснућа „провизорне“ уставности, погдекоји пут било је гунгуле и напревања, и хтело се живога посла дочепати, но људи што крмило у руци имају вешто све то поруше и забуше, да се више у натраг него у напред корачи, и стерало се ето дотле, да се у нас данас мало или нимало разбира о сабору и жупанији и пр. Уздање је још тврдо, да ће доба доћи, кад ће и друкче бити, а ово садање стање свело се на мишлење, да је привремено — и да је оваких зала или добара било, али и пролазило, та вечитога ништа на свету није.

Жалити би се могло, али чему? та то се народу и непристоји, а протестовати? Куда и коме, и зар може коме и то на памет пасти, кад и најмање погледи каквих сијасет чуда и покора збива се, па и то још све на име самог народа, и бајаги његове воље! Никуд ни камо — саде већ се сетити да беше доба „Баховања,“ „Шмерлинга,“ па нека сада „Андраши-Рауховога,“ као што први на ма нестадоше, тако ће и последњим њиховим добом бити, и народ је то добро познао и схватио, па сили и уши и леђа окренуо, те се прихватио свога другога посла.

У нас сад у жупанији бива као и за времена „бециркова,“ па никоме то више није зазор, они врше своје, а народ своје послове. У колико се може свако се отима, па је све сад навалило штоно веле својски. Пореза се иште, властелинство одплате разних земаља, цепање и узимање пашњака, и чега ту још нема. Све се то врзе сад око народа и његових кућа, па најпосле ударише и многе населбине овамо скоро из свију крајева. Ове ваља да су свакоме Србину пред очима, те нека се недаје заводити големим свотама што туђинци за кућишта и земље нуде, јер продати је најлакше, али опет намаћи и натраг добити, иде тешко и управо после — никако.

М—н. — Из **Срема** 6. маја. Кад ма у који наш повремени лист завиримо, видећемо увек покоји књижеван оглас, те би се могло рећи, да је наша књижевност мало више него дојако полета добила. Овоме се морамо и можемо радовати, али није доста, кад само књиге нове претешком жртвом писца, или кога родољуба света угледају, па онда гдегод на гомилу у магазине се посмештају; њих ваља да је у народу свуда и на свакоме крају, да их народ чита, да се њима учи и користи. Друкче мала вајда, а скоро и штета; баш ако се неузима од народа големи капитал за њих, као што се узима бамбадава за толике повремене листове, што су се нагомилали у нашем народу, а једног немамо да би нам сваки дан излазити могао, оно што рекох непостизава се без читалаца права цел. Овоме злу ваља доскочити. Засаде, као што у нас књигопродаваца својих није, држим, да би најбоље било, да се обратимо свуда и у сва већа наша места на поједине родољубе, а таквих ако баш у сваком месту на стотине није, опет их је по толико и у сваком месту да би се радо тога племенитог посла подхватили, те тиме нашој књиги пута прокрчили, да би у народ доспети могла, и да неби само огласима се народ упознао, већ књигом — а овако као досаде ни у стотини један Србин неможе ни с најбољом вољом до књиге доћи. —

Ја знам толико тешкоћа код наручивања књига, и то таквих неприличних, да ко једном покуша наручити више баш неће; има кад трошак набављања надмаши цену књиге, па где је онда још из Србије кад се иште да с поште сам адресат књигу мора подићи, а пошта удаљена по пет и више миље; и колико би могао још рећати разних невгода код наручивања књига појединце.

Ја оволико узгред и зато спомену, јер сам уверен, да би наш народ радо куповао своје књиге, но само ваљало би му згоде дати, да лако до ње може доћи. —

△ **В. Кикинда** 12 маја. Има већ близу једна година одкако је преустројење нашег магистрата конштитуционално, јуридичко, политичко, и економичко збило се. Нови частници дошли су у све струке. На жалост, до данас се ништа особито није видело од оних од коих се са основом очекивало, да се што енергичније за обште добро заузму. Наш окружни начелник, одскора „високоблагородни,“ изволио је у првој скупштини, кад се саветовало за обстанак диштрикта, тако беседити, да је сваком омилио се своима разловима; народ га је жељно изабрао за свог старешину! Али, он дапас у многоме које чему не обзире се на закон кои треба да поштује сваки грађанин, а нарочито званичнив! По закону је сваки грађанин у данашњој краљевини Угарске слободан; и кад сваки становник све терете државне точно испуњава, закон га у својем праву брани! и то право које закон заштићава нико одузети несме. Амо је напротив, било из незнања, било из самовоље. Аустриски славенски становници увек су сажаљевали и сажаљевају сродну браћу своју у Турској, што морају од самовољства паша да страдају. Али треба знати да се и овде код нас није без страдања од самовоље, н. пр. кад један становник приступи свом старешини с' особитим и пристојним поштовањем, буде примљен не боље, него као какав преступник карни! Сваки чиновник, и старешина дужан је с највећом учтивости једног проситеља примити, и о ономе за што пита, известити га; али амо се само деспотски поступа!

Уздамо се да време тече, али и носи своје бреме. Има стари и закорели грешника, који много на пут стају свему оному што је на корист и срећу народа, нека знају такви да народ најпосле побеђује све противнике своје, нека то знају, па нека престану радити оно, са чега се тешко кајати могу. Овде је велика ларма и фала са учености. Истина је права, да је лепа ствар бити учен и знаствен; али ученост и знање само онде су припознати, где се употребе на корист себи и другоме, уз знање једног човека, оће се и племенито срце и узвишено поступање са људима.

Бацимо око на нашу варошку кућу, и шта ћемо видити? То је права вавилонска кула! имадосмо вредна и врстна човека, биљежника Луку Поповића, којему у нашем окружију мало равних има! Његов један дан рада важи више, него многог другог читава недеља дана! Тог човека нису терпили зато, што је у истини знаствен, и што разуме точно свој позив! Тако беше и у первашње време; ако један „подпочињени“ више зна, него његов предпостављени, онда је немилице гоњен. Погледајмо даље на редарство (полицију); коме је у руке предано и сам господ на престолу свом плаче!

Г. **Вршац** 13. маја. Поздраву годишњег одбора уједињене омладине и овде се код нас одазва младо Српство. Досад је већ уписано до 150 чланова и скупило до 250 фор., а ових дана биће седница, у којој ће се местни одбор бирати. 28. апр. о. г. држала је овдашња омладина и прво јавно предавање. На овоме предаваше брат Љуба Рајић: „Ко треба да ради на напретку народњем?“ Брат Коста Цијук: „Наше мане“ и брат Урош Гавриловић: „Са чега су старе државе цветале и са чега су пропадале?“ С тога, што се на овоме првоме предавању наше грађанство у врло лепоме броју одазвало и што је лепу корист овакових предавања из овога првог предавања увидила и осетила, желети је, да се ова и даље продуже и учестају, а да то буде ваљало би местном одбору старати се.

Кад се овај местни одбор изабрао буде, јавићу.

+ **Београд** 4. маја. Данас је збор професора велике школе, или као што се у званичном језику зове „академијски савет,“ држао седницу у којој је изабран за професора славенских језика, г. Милош Милојевић секретар суда трговачког, и зет министра Цукића.

Нама врло чудно звони, кад чујемо реч изабран, а овамо знамо: да где се тајно ради, где нико и незна да ће требати за ову или ону струку науке проф., па се нико и нетражи па по томе и нема никог више до тог једног кандидата; а кад је само један како може бити говора о избору!

Не велимо да нам није нуждан професор за славенске језике. Камо среће да нема ни једне гране науке, која се неби у нашој школи предавала, али како сад стојимо, и како нам две три нужније катедре празне стоје, то сумњамо да је овај корак учињен из чисте тежње, да се у нас наука што већма шири. Сви знаци показују да није тако; него да је ова катедра отворена зато да служи као ћуприја министровом зету, за лакши прелазак, из секретарства трговачког суда у апелацију или можда и у савет (сик!).

Немојте мислити да је ово опадање. Не, код нас је то на дневном реду. Тако су до сад њих више радили: не престано вичу, да им се да професура да могу свој живот посветити науци, а кад им се учини по вољи, онда професоришу две три године, онда им се већ досади, те држ' вичи наново, како су они толико и толико држави учинили, своје здравље сатарили радећ о просвети народа, и како је већ време, да се и њима да већ давно заслужени одмор. А то ће на просто да каже: да их авансују, т. ј. или у велики суд, или у савет, да их преместе, јер су у оба места веће — плате!

У овој ствари ко хоће истини на дно да дође, ваља да мотиве — као у свима нашим стварима — не у општој користи народа, него у ниским себичним интересима да тражи. И овде је мотив овај. А и јасна је ствар с гледишта оних, који тако раде. Јер по њиховом схваћању овако стоји: Цела родбина седи на највишим местима државним. Зет министар финансије; један шурак министар правде, други министар спољни послова, шта ће, мора и овог сиротана дићи себи ближе. Та за Бога, срамота је да тако велика господа имају за сродника тек секретара трговачког суда. Главно је то, а да ли је он дорастао катедри славенских јевика на вел. школи? — Е, ко ће још о томе да води бригу!

+ **Београд** 7. маја. 10. о. месеца почиње војничка маневра, по целој Србији, и трајаће непрекидно 6 дана. Војска ће и преко ноћ остајати на пољу. Ради лакшег обављања, радиће сва војска из једног округа, у свом округу; по томе дакле сва ће српска народна војска у седамнаест оделења одпочети бојна вечбања. За рад тога су већ све припреме учињене.

Овака вечбања врло су корисна по војску, јер без добро извечбане и окретне војске, није ни мислити на успешно ратовање. Но ми овде велимо: ако је икоја војска окретна и добро извечбана била, то је аустријска за цело прошлог рата. Па шта је добила? Крваву успомену на Краљевградац!

Јасан пример, а још јаснији доказ да је вештина војника истина доста важан, али ипак споредан фактор у ратовању; нарочито оваком, на какво ми изгледамо. Главни је фактор свест. Ко зна зашто се бори, тај побеђује. Незналица никад јунак није!

Улијте ви народу одушевлење за светињу за коју се бори, и он ће победити. А можете му је улити, ако дате слободу; то је највећа светиња деветнаестог века, и нема свеста Србина, који неће своју главу радо заложити за њу. Слобода је овај чудотворни талисман, који осваја земље и градове, који кида окове и руши тавнице; за њу се само крв пролива, јер је скупља од живота; веће светиње за Србина нема!

Знајте добро господо београдске дипломате, да је аустријска војска на Садови и Краљевграду војевале у име њ. в. аустријског цара, а Пруска у име јединства, па ено вам резултата.

Нек нам се опрости што морамо овде не пријатну приметбу учинити.

До сад је наша влада потезала своју стару песму „на пролеће“ сваке године.

Народ је првих година веровао, па је најпосле увидио да данашња влада београдска, тера шалу с њиме. Јасно је дакле да је неповерење народа у способност ове владе, да изврши велико дело српскога јединства, сваким даном све више и више расло. Господа министри пак кад видеше, какав ветар дува, помислише у себи: опет ћемо ми вас вући за нос; — и почеше другу песму. Сад не рекоше ни на „пролеће“ ни „на јесен“ него ћутећки наредише, да се држи маневра, како би народ помислио: Ово ће за цело нешто бити. А, брате, што су ти паметни људи ова

наша господа министри, удесили „да се власи не осјете“ па ће тек на један пут грунути!

Али народ ко народ, држи се своје философије: „Ко један пут слаже, други пут му се неверује,“ — па иде и на маневру, и ради све што му се каже, али сваким поступком показује, да неће губити главе своје, да осигура и утврди данашњим министрима њихове фотеље, него за нешто друго.

И паки господо београдске дипломате! Само народ слободан кадар је извршити велика дела, — изволите завирити у историју, пак ће те се уверити!

+ **Испод Петрове горе,** 10. маја. Синоћ око велико вечерно доба догоди се грозно дело на Перни код куће пароха Ћире Врге:

Дођоше неки зликовци и подкопаваше кућу да уђезу унутра па да поробе старога попу. Домаћина небијаше случајно код куће ту, већ је био син његов капелан у кући и сестра му. Нартање паса опомену њи у кући да мора око куће нетко туђин бити. Врева паса и чувена лупа на подрумски врати у чини те капелан повиче за помоћ. Помагању његову дочује први комшија Никола Божић и доскочи распасан и голорук само да огледа кућу. Овај прође око куће наоколо и никога невиди, само нађе да су обадвоје вратнице отворене. Капелан изиђе и сам из куће да скупа још једном огледају и вратнице затворе. У тај хип излети више наоружани људи из грашка из башче и околе ову двоицу. Зликовци потегну за оружје и опале на ову двоицу. Ови се, богме, незбуне, већ ударе ајдуцима на пусате и изтргну им пуне пиштоље. Ајдуци потегну за ножаре и ту се отвори страшна месница: Никола Божић огрезне у крви од рана које из пушака које ножем; капелан тако исто. Овоме су изсечени длани како је за голо гвожђе хватао и бранио се да га не удари по глави са ножем. Од ајдука пао је један мртав на месту од пушке.

Несрећа та трајаше дуго времена а помоћи небијаше. Квартир официрски близу је ипак. — Однекада дође света из села, али сви голошаки: јер су људи помишљали да је помагања на ватру, а на ајдуке није нико помишљао; јер се за ајдуке у околици одпре ништа чуло није. Уз то још долази и та неприлика што је свет просут био на збору код подалеке цркве.

Погинули је ајдук непознат човек, и сва је прилика да је из Турске. Међа је од Перне само два сахата далеко.

Капелан и његов поштени комшија леже у ранама тешким. Олово се неда на много места извадити из меса, кости су у ногама поцепане, и тако је опасност велика по та два драга живота. Дај им Боже ти, помоћи! Зликовци су утекли. Рањеници веле да их је било ваљда десетак њи и у боју. Квара на кући учинили су на подрумски врати багламе потргали, и туда би били у кућу провалили да није домаћин опазио ва рана.

Још се чује да су зли људи по ноћи отерали двоје коња попа Мане Мајсторовића, а у Благају провалише код попа Мађерића амбар, и просуше му оно сиромашнога бира.

Тако се врши страшна несрећа на нашем бедном свештенству, које нема никаква заслона!

Читам у новинама како се страшно грди на наше овамо попове и углед им се обара пред народом. Страшно је оно из дијецезе горњо-карловачке где се јавно у новинама с места прети „побуном“ свију на попове. Но и то је још најмање. Више тога има у злим устима а под великом овамо фирмом, као што је „дијецеза карловачка“! — Наши „дворјани“ тврде озбиљно да богатији попова нема нигди више од наших овамо. Они говоре то са толикога тавана, да им несмије кукавни „ера“ ни противречити, а најмање побијати њихове речи. „Материјалиста“ то је званично својство на нашем попу. — Знаду они на коју ногу рамљу... Уз то још тавнице и свака беда изтрошише сав углед свештеника и подкопаше наравну вредност у народу, те се само заплакивати мора човек на жалосно стање овамо, које прецрни ако се само гледне на њега, а мозак би вам узаврио да разложим потанко, како је опако ударило оштрити зверски зуб на кукавне попове наше. Ваљда читате новосадски „Напредак“?... —

Из рањене наше душе сажаљевамо мученике на Перни, и та несрећа није нас нимало изненадила, како слушамо да је име наших добрих свештеника Врга (три су њи) провикано пред народом! Док разберем поближе шта је читано у Плашком — јавићу вам куриозитета ради.

Х-? — Са **босанске границе** 10. маја. — Густи крвави облаци навлаче се све више над несрећну Босну, Херцеговину и стару Србију; да неће на скоро из тијех облаштина сенути муња која ће огријати и распламтити рањаво и за слободном жудеће срце Србина, те ће потећи плаховита бујица крви која ће поплавити цјелу Босну, Херцеговину и Стару Србију. Стање сиротиње раје тако је жалосно, да се већ горе и жалосније помислите неможе, раја је од дана на дан незадовољнија јер ју све то веће невоље сустизавају, сваким даном отима јој се све више и оно мало сиротиње, од које једва и животарити може. Турска влада ударила је, као што већ знате, опет нов велики порез који изроди велико огорчење и незадовољство по цјелој земљи. Тој заповести порте противили су се становници неких места, а именито становници вароши Тешња, велећ: да они немогу и не ће толики порез да плаћају. Вели се, да је било велике распре између народа и тамошње власти, тако да је морао сам везир из Сарајева доћи да мир на ново поврати. Дванаесторицу за које држаху да су при тој побуни коловође били, отера везир оковане у Сарајево. Од ових је већина мухамеданске вере, а има и Србаља неколико православне вере. Шта се с њима до сад збило нисмо могли сазнати, но то стоји, да олако проћи неће. Чујемо, да је у Бијшћу из истог узрока било трвења, па веле, да је било и крвавих глава. Но сиротиња раја пати и од других небројених силних невоља, а једна од главних је и та, што страда од великог насиља турских војника, који, недобивши већ дуже од годину дана ни једне паре плате, ходају боси и голи, гладни и жедни, те нападају, глобе и отимају силом све чега се само дочепати могу. Колико их се већ до сада одметуло у хајдуке незна се ни броја. Тако ето пре неколико дана побеже 60 аскера из Брчкога и идући планином сретну једног Србина трговца, те га ту убију и опљачкају. — Така се недјела догађају у Турској царевини и данас, још на срамоту целој просвећеној Европи, и данас велим кад султан беседи о равноправности свијух народности у његовој царевини. — Но као што већ рекох огорчење је врло велико, тако, да би један једини хитац за слободу избачен довољан био, да за тили часак скупи и старо и младо, јако и нејако под заставу слободе, те да окушају мишицу своју на проклетом зулумћару своме; и да покажу целоме свету да ни петстогодишње ропство није кадро било уништити снагу Србина. — Пре неколико дана пропутовао је кроз границу принц Алорехт, те је свернуо и у Босну, и то у Беровр, где га је величанствено дочекао паша Бањалучки са силним војницима и бандом својом. Паша је унапред знао за ту посјету.

Ограда

коју су županijски заступници сремски због укунућа županijских скупштина предали г. поджупану односно вел. županu сремском

„У најновије доба обустављено је држање županijски скупштина и фактично постоји неки одбор под именом административног одбора.

„Таковим безпримерним делом у повесници županijског уставног живота заиста се подсеца и последња жилица, која је била кадра аутономни живот држати уставу муниципалном.

„Држимо да нам нетреба напомињати, да општинство županijско налази свој законити израз у скупштинама županijским и да без исти неможе бити нит уставне županije, нит говора о законом обстанку појединих институција, и да је само по имену županija у правом свом значењу, а у битности ма шта друго, само не županija. Нигде, ни на ком месту нечусмо, нит дознасмо, да је сустав županijски, као што је од 1861 године у живот ступио у нашој домовини редовним и законим путем изван крепости стављен. Мора нам се даклем и неотице слутња наметнути, да се оће сад у најважније, и по свагда веран у тројединици живећи народ српско-хрватски одлучно време израз јавног мњења у županijама незаконим и недостојним начином препречити.

„Допуштамо и признајемо, да је било случајева, кад је сустав županijски саевим одклоњен бијо, као што нам то доказује повесница од 1850—1860 године; но и у том се је времену од стране владе изрично право легалног обстанка одрицало, и сасвим нове установе на место легалног муниципалног сустава постављале, па при том и у само абсолутно време, кад се је где увело обсадно или изнимно стање, увек се је огласило, да се по томе дотичници равнати могу.

„Сасвим постојећим законима и опште признатим начелима противно поступа се данас код нас. Остаде по имену уставом повраћени институт županijски, ал се је лишио и то незаконим начином свог главног и битног атрибута, — извора самоуправе своји аутономни скупштина.

„Заиста је безпримеран случај, да се најважније право županijско докине, обустави ил одгоди без знања županije тако рекућ кришом. Па шта је још чудноватије: више власти неузимају обзир на постојеће чине, шиљу све једнако као и досад одписе своје на општинство županijско, о коме се незна да л' постоји, ил' непостоји, — а овамо фактично непостоји! —

„Премда знамо и осећамо, да има млого важни у дјелокруг županijски засецајући предмета, који би се што пре своме решењу привести имали, што ће сигурно и вишим властима познато бити, — и чему само županijска скупштина може лека наћи; то видимо да се баш отимице препоне стављају, које никаквог основа у закону немају и то баш у најважније доба, за време трајања сабора!

„Пошто смо тако с правом županijског заступства и дужност на себе примили да чувамо права županijска, — мили аманет трудом и муком прадедова стечен, и да их неукраћена нашим потомцима предамо, држимо да би смо врло недостојно и својој дужности и успомени праотаца одговорили, кад би смо ћутањем и привидно нашим саизволењем тако рећи одобрили увод за županijску управу опредељеног административног одбора, и приволели да се права županijска тако очевидно у битности својој нарушавају.

„Ограђујући се и просведујући дакле противу обстанка и свакога рада административног одбора, који нема никаквог легалног основа, и који по постојећем županijском суставу имати неможе, и будући да се ми горепоменутим чином у нашем праву и у извршењу са истим скопчаних дужности ускраћујемо, и будући смо ми у законо сазваној и састављеној županijској скупштини једини фактори, који у име општинства županijског закључке доносити и кроз županijске органе извршивати дати можемо, а županijски органи само на темељу мандата од скупштине подељеног као županijски органи сматрати се, уредовати и обстати могу; и будући да се само преко скупштина закони и највише наредбе проглашавати могу; то се умољава благродије ваше. да би ову нашу ограду неодложно вишем месту саобштили и нужна наредили, да се што пре главна скупштина састане, мале скупштине по дојакошњем обичају редовно обдржавају, а сваки рад административног одбора обустави.

„У Вуковару м. јануара 1868.

(Следује више подписа.)

(На ову ограду županijски заступници још до данас не добише одговора. У.)

= Певачко друштво у Котору управило је на Српкиње у Новом Саду, преко председнице прве женске скупштине, Софије Пасковића, следеће писмо:

Миле сестре Српкиње!

„После онога кобног по Српство Видовдана, у ком се на Косовској пољани сруши величина, слобода и снага нашега народа; од тог доба пак све до данас, ево већ пет црни и чемерни вјекова, шта ли није јадно Српство претрпило! Какви ли није мука, гоњења и зверска тиранства издржало! — Остављен сам себи и предан својој клетој судбини волновао се ко' разлупана лађа по узбурканом Океану без кормила и корманоша, изложен бјесноћи валовах и други непогода.

„Српски народ лишен своје негдашње славе, своје круне, своје слободе и свога поноса, а стегнут у ланце немила робства, заокружен са сваке стране бједом и невољом, — с' чим ли се могао тјешити?.. Кад су му по Христу сродни и снажни сусједи (што је много своје драгоцјене крви у њиховој обрани излио) сваку братску помоћ одрицали; — на чему ли је могао икакву своју надежду зидати, кад му је на обзорје негда прозрачна неба црна тама свјетлост замјенила? Нигдје ни одкуда зрачка и најмање надежде; скучен на свом разореном огњишту, шта ли је могао радити? Истина да му се кад и кад по који геније појављивао, али је и генија на скоро каогод какви метеори нестајало. — Тешка времена наступише и клето искушење на мученичко српство наиђе, што му је грозило вјеру изврнути, народност угушити и име за навјек му избрисати — ипак наш народ недаде се никаквим вјетром покренути, већ остаде и у тамности свјестан и вјеран својој вјери и милој народности.

Ниједан зрачак свјетовне науке и образованости немога до њега допријети да га из смртнога дремежа пробуди и тешки ланаца опрости; — једина православна вјера а притом и повјестница свјетле извјешнуте прошлости која се је у струнума гусала сачувала, тјешила га је у његове црне дане, одржала га је цјеловна у своме душевном поносу и народном достојинству, а уз то и уливала у његовом рањеном срцу мелем надежде за бољу и срећнију будућност.

Душанов Бог и праотаца наши још живи! — Српски успавани дух почео се на сву мјеру тријезнити; робске вериге почеше се кршити; деветнајести вјек густу таму глупости свуда разагони, и обзорје нашег застртог неба све то више ведри и са свјетлошћу раскрива; — на том небу преодница је у виду цјелокупне Омладине српске искрснула, — за овом преодницом сада је већ и зора с' вашом заједницом своје ружично лице помолила; а за тим на скоро ће се (ако Бог да) и сунце слободе родити, које ће својим свјетлим зрацима наш пострадавши род ожарити и потиштену браћу огријати.

„Нема тих ријечи које би могле изразити, нити имаде тога пера које би кадро било описати силну радост што је наше душе обузела, читајући у броју 23 Заставе ваш родољубни и цјелисходан састанак држан у првој отвореној скупштини дана 17. марта прошлог, у којој видимо да сте и ви дичне сестре наше свој назначај врло добро схватиле ступајући једнодушно у коло ваше браће, Омладине, с' којом ћете заједнички радити, те свом роду трњем зарастану стазу крчити, и све то боље напредку водити.

Неоцјеним је зајиста и врло важан тај ваш корак, којега вам ми чланови пјевачког друштва на име цјеле овдашње омладине усрдно честитамо, желећи вам из свег срца да славно и похвално предузеће ваше, буде се све то више развијати и напредовати!

„Живите и напредујте дичне Српкиње како што сте са срећом и започеле. Ви сте роду красни цвјет, — омладини узор и побуда, а свему српству дична нада! Ви важну улогу у српском препорођењу имате. — Будите стални и постојане; — будите одважне и вјерне своме позиву и светом начелу; — предузеће ваше добар ће плод са омладинском заједницом уродити; надвлађујте све препоне које би вам се на том путу указале; а притом за срећне и пресрећне себе сматрајте што ће те и ви на ускрснуће српскога рода судјеловати. Међутим примите братински поздрав којега вам из раздрагана и одушевљена срца са чуством особитог почитања и пламтеће љубави шиљу“.

У Котору 13. априла 1868.

Ваша искрена браћа.

Спиридон Јовановић, Спиридон Квеквић, Спиридон Петровић, Спиридон Огњеновић, Ристо Милић, Дамјан Мариновић, Јован Гиљача, Радослав Ивковић, Јован Л. Кадиа.

ИЗВЕШТАЈ О РАДУ „ЗОРЕ“ ЗА ПРВА ТРИ МЕСЕЦА.

(Свршетак.)

У последњем предавању говорио је о елементарним организмима (клетке, ћелије (Selle), и разлагао је од прилике овако:

„Прво, што нам код сваке животиње у очи пада, то су разне функције; ми видимо, да се животно креће, да се храни, да се плоди и т. д. Кад дубље загледамо, наћићемо, да за сваку од тих функција имају особити органи; међутим и ти органи састоје се из разних ткања. Кад погледамо на микроскоп, наћићемо, да се и та ткања састоје из небројено многих клетака. До скора се држало, да су те клетке мртви делићи човечијег (животињског) тела, који само у скупу у телу живе. Новија проучавања доказала су, да клетка и свака за се показује све оне знаке (храњење, растење, плођење и кретање), које означујемо симболичким именом „живот“. С тога се те клетве могу с правом назвати елементарним организмима. „Цела је животиња дакле — тако рећи — држава од елементарних организама“, као што врло удесно поређује др. Штрикер, по коме и саопштавамо ово неколико појмова.

Те клетке разним својим преображавањем састављају разна ткања животињског тела. Зачедак сваке животиње постаје из једне клетке, која се предвајањем распада у млађе клетве, што се на исти начин множе, и то тако, да се из њих могу мало по мало образовати сва ткања у телу; а из њих се и органи развијати почну. Све су клетке једнаке, само што их небројени разни утицаји, који на сваку утичу, могу водићи на разне ступњеве развитка, те тако једна мисли о вечности (у мозгу), док је друга одређена, да само свеже два кончића у човечијем телу, као што н. пр. од два сина једне сељачке куће један мора остати пастир целога живота, а од другога небројени утицаји могу начинити ђенија. С једном претпоставком могла би се анализа животињског тела и даље терати. Ал' то увек остаје претпоставка; а овде се хтело само, да поброје најновије свршене резултате из науке о клеткама.“

Јанко Манојловић говорио је увод у словенску митологију. Говором је пре свега разјаснио појам митологије, рекавши поред осталога, да је митологија боја, којом народ сам своју унутарњост мала. После је укратко прешао на повесницу митологије словенске, и ту је особито назначио ону околност, која наступи са издавањем народних песама и која створи епоху словенској митологији. Даље говорник примерима доказиваше, да је извор наше митологије у Индији, тим уједно обарајући мишљења неких немачких научењака, који тврђаху, да Словени немају своје митологије, него да је оно смеша јелинске и немачке. Отуда, што је извор словенској митологији у Индији, закључује говорник на значај словенских народа, рекавши, да је значај словенских народа граница, која дели европске народе од азијских. Завршујући ово предавање, обећава уједно, да ће га наставити и довршити.

Писменог рада донео је:

Бранко Николајевић превод: „Како постаје уметник“ од Хајна (наставак).

Милан Лакић превод: „Слика од гипса“ од Мавра Хартмана.

Бранко Пајевић превод: „Господар од дворца.“

Јован Грчић песме: „На гробу Бранка Радичевића“, „Растанак с драгом“, — „Митров дан“ (балада), — „Болна лала“, — „Кад кишица сипи....“, — „Ноћне мисли“ (Гете), — „Драгој на далеко“ (Гете), — „Девојка и цвеће“, — „Рајина суза“ (алегорија).

Ђорђе Исаиловић песму: „Растанак Марије Шћуарта с Француском“ (Беранже).

Осим књижевнога рада да споменемо још најважније ван-књижевне послове и догађаје у нашој дружини.

„Зора“ је и ове године у непосредној свези са јужним Словенима и њиховим дружинама: „Велебитом“, „Савом“ и „Балканом.“ Свако од тих друштава, па тако и „Зора“ изабрала је одбор од три лица, који одређује време и програм за јужнословенске састанке.

И са свима другим словенским друштвима стоји „Зора“ у свези. Ради те свезе држе се тако звани „свесловенски састанци“ свака три месеца. И ту одређују одборници из појединих дружина рок састанку и програм. И свесловенски састанак држан је већ за прва три месеца.

Ти састанци имају за своју цељ: узајамности и ближе здруживање браће Словена, а тиме оснаживање појединих племена словенских. Да су ти састанци од велике важности особито у данашњим околностима сваки ће појмити.

Држећи се одлука омладинске скупштине „Зора“ је и ове године једног потребитог свог члана материјално помогла. А тако исто да би омладински календар на време изаћи могао, притекла је одбору

за издавање омладинских књига узајмљеном свотом од 50 фор. а. вр. Сетила се „Зора“ и пострадале браће Личана, те које добровољним прилозима, које додатком из друштвене благајнице скупљено је 21 фор. а. вр. које је на опредељење послато.

Свршујући овај тромесечни извештај, да јавимо још српском свету губитак „Зорин“ смрћу Ђорђа Радивојевића, докторанда и вреднога члана њеног; а с друге стране радосну вест, да се је поштовани председник друге омладинске скупштине г. Јевр. Грујић за члана „Зоре“ уписао; а колико ће дружина тиме добити, не треба да се каже! —

Угарска.

Из Пеште јављају: На предлог већине хрватске регниколарне депутације назначују се као општи послови, који би се расправљали на угарском сабору, ови: ствар обранбе, финансије и буџета, новац, ковање новца, банке, пореза и трговина, даље телеграф, пошта, жељезница, друмови, реке, пристаништа, пловидба, повластице, промет и осигуравање; најпосле право трговине, менично, рудоконље и поморства, државног подаништва и пристојбинства. — Хрватски земаљски буџет не иде пред хрватски сабор, него се утврђује на угарском државном сабору паритетно. Бана именује краљ уз према подпис угарског начелника министарства; за Хрватску неће се намештати никакав особити министар, него ће она бити под непосредним упливом општег угарског министарства. Службени језик у Хрватској само је Хрватски, и тај се језик допушта и на државном сабору и у делегацији. Захтева се, да се присаједини Угарској Река, Далмација и војничка граница.

СЛАВЕНСКЕ ЗЕМЉЕ.

РУСИЈА. — Обнародован је један царски проглас, којим се јавља, да је жена великог кнеза престолонаследника Руског 6. (18.) маја родила сина. Овоме је наденуто име Николај. Новорођени велики кнез Николај Александровић наименован је за начелника 65 Московске пешачке регименте, која ће одсад и његово име носити.

СТРАНЕ ЗЕМЉЕ.

РУМУНСКА. — Румунски кнез заповедио је своме министру рата, да поднесе народној скупштини предлог закона, по коме ће се укинути телесна казан у Румунској војски. — Нека би се у у Београду угледали на тај пример, те да се и ту једном престане батинама обесвећивати човечанско достојанство Српских синова, у војсци као и ван војске.

ИТАЛИЈА. — Италијански листови доносе распис председника народне скупштине, у коме се чланови скупштине опомињу, да прилежније долазе у седнице. „Од неког времена — вели се у распису — скупштинске седнице тако су слабо заступљене, да се скоро сваки дан мора губити много времена на прозивање чланова скупштине по списку имена; а понекад се и гласање о предловима мора одгодити и седнице закључити, што нема колико треба чланова на броју.

„Мовименто“ пише да је Гарибалди, на неку адресу, послану му из Милана на дан свију свети, одговорио међу осталим: — јест, ја знам да поштени људи у Италији нису сви изгинули ни поумирали, и ја се надам, заједно с вама, да ће то скоро зазвати језујите, најамници и издајници...“

САКСОНСКА. — Народна скупштина у Саксонској усвојила је недавно знатном већином гласова предлог закона за укидање смртне казни. На жалост, сабор племића, у својој седници од 8. (20.) маја закључио је са 22 гласа противу 15, да се исти предлог одбаци! Препирка је 7 сати трајала. Три свештеника, који седе на сабору племића, изјавили су се противу укидања смртне казни, докле је краљевски принц подпомагао предлог. — Народна скупштина закључила је, даље, да се укине телесна казан у Саксонској; тај закључак усвојио је и сабор племића.

АБИСИНИЈА. — Инглески листови преповедају обширно војевање противу краља Теодора, па међу осталим наводе и ово:

„Говори се као извесно, да је Теодор на два дана предшто ће Инглези освојити Магдалу, дао поубијати више од три стотине Абисињана, људи, жена и деце, што беху у затвору од неколико година. Тирјанин (Теодор) пошто је дао извести из тамнице те жртве у ланцима, и оборити их на земљу са ногама привезаним к глави, шетао се између њих са својим мачем, ударајући овим и на лево и на десно. Пошто је тако собственом руком поубијао до двадесет несрећника, дозвао је неколико војника, те су ови продужили његово свирепо дело, докле нису убили посљедњег апсеника.

„Говори се даље као поуздано, да је Теодор, предвиђајући своју несрећу, био покушао да побегне; али се његова околина томе одупрла... Кад су Инглези ушли у Магдалу Теодор се налазио у првом реду својих; он је био сбацио свој краљевски огртач, да га неби лако познали у борби, кад се на један мах брзим кораком склони у један крај и опали пиштољ у своја уста... Лешина Теодорова неодговараше појму који се има о личности краља. У цртама његовога лица неогледаше се ништа краљевско; али његово испупчено чело и његове уснице издаваху свирепост. — Теодор је сарањен у цркви Магдале, куд је његово тело са војеном пратњом однесено. — Краљица и син Теодора нађени су у таконазв. палати његуша. Жена Теодорова има око 26 година, и није без неке одличности. Њене косе таласају се пуштене низ леђа. У двору затекли су је у једној белој памучној аљини. — Теодор је имао међутим и другу, небрачну жену, која је такође у двору његовом живела. Син Теодора поверће се свештенику дру Џону Уилсону, у Бомбеју, ради васпитања.

+ У **Нов. Саду** 17. маја. Познато је већ свуда по свету српском, како крњи патронат гимназије новосадске са истим заводом као са својом дедовином поступа. Директора сваки час мења; па на послетку, кад је гимназија у највећој криви, поставља за директора калуђера, који има посла и са манастирском економијом и са администрацијом бачке дијецезе, и за кога је доста, ако је кадар и те две ствари извршивати, како ваља. А професуру дабоме узима још на лакшу руку него директуру, те је одузима учитељима испитаним, а даје ју клирицима, који су од ђака ва више гимназије само у томе утекли, што су од њих по годинама старији, и што као слушаоци богословије знају ваљда боље катихизис. И тако гимназија новосадска доби од крњег патроната и то опредељење, да небуде само сместиште за неке правнике донде, док не положе државне испите, или недобију какав нотаријат, већ да буде и сместиште за клирике до оног времена, док недобију парохије.

Ово пословање крњег патроната, као што с почетка рекох, познато је већ свему свету нашем.

Но вредно је сад да се спомене факт један из гимназије, за који свет наш незна, и који ће као и остала позната факта сведок биги томе, како се крњи патронат у управи са гимназијом необзире на закон и правду, и који факт желимо да „Напредак“ побије, као гласило крњег патроната.

Од год. 1865. постала је овдашња гимназија јавна и стављена је у ред гимназија треће класе. У свима државним гимназијама треће класе плата је једне половине испитаних учитеља 735 ф., а друге половине 840 ф. Од споменуте године, од како се гимназији даје државна помоћ, и од како је она постала гимназија 3 класе, патронат њен, кад год расписује конкурс за које упражњено професорско место, каже у конкурсу изрично, да сваки професор по положеном испиту има плату од 735 фор. односно 840 фор. Има ли икога, који би, пошто то у конкурсу прочита, дошао на ту мисао, да професор у гимназији новосадској, који положи прописани професорски испит, нема плату од 735 ф. односно 840 ф.? Јамачно нема никог, који би то могао помислити, јер тога примера у свету нема, да која власт не извршује оно, што у конкурсу каже.

Једини је ваљда крњи патронат гимназије новосадске, што у том погледу изузетак чини. Крњи патронат исплаћује све професоре са платом од 680 ф. 82 н., како испитане учитеље: Подхрадског, Пушибрка, Гавриловића и Туромана, тако исто и клирике Вујића и Димитријевића. Рећи ће наравно на ово крњи патронат, и они који шњиме иду durch Dück und Dünn, да су Пушибрк и Туроман јесенас у каштигу метнути на мању плату за годину 1867—8: али питамо како им се може задржати сувишак који им припада за школску годину 1866—7, јер су њих двојица још у Октобру 1866. год. професорски испит положили? Па после Гавриловић и Подхрадски нису у каштигу метнути на мању плату за г. 1867—8.: са шта њих двојица имају још плату толику, колику и клирици, а особито још Гавриловић, који би требало већ и десетгодишњи додатак да добија, пошто већ 12 година као професор служи?

Ето тако патронат гимназије новосадске автономише и ради онда, кад се састоји само из три члана — о дру Секулићу не може бити говора усљед министарског решења од 15. (27) децем. 1867., — или боље рећи из два члана, јер је патријарх у Карловци или на сабору, или још најбоље рећи, кад се састоји из једног члана г. Хаџића, јер прота Захарић не иде радо у патронат, док се не попуни. Питамо дакле на послетку г. Хаџића, који тако рећи својом персоном сачињава патронат гимназијски, и који се, као што је познато потписује „доктор свију права“, по ком од тих свију права, којих је доктор, речена четири испитана учитеља непрестано уживају толику исту плату колику и споменута два клирика?

Брод, на Спасов дан. Данас је овде преминуо Андреја Торкват Берлић познати родољуб, који је својим изванредним даром и жарким подупирањем сваког народнога подхвата много распростирању народне свести допринео. Истином се може казати за њега, да је до последњег часа, до последњег даха душе пером и делом сваки народни подхват подупиро и подпомаго.

Оставља за собом цвељену удову и троје нејаке дечице, умрио је у цвету доба људског прежививши ових дана 42 годину.

НОВИЈЕ.

— Из Цариграда телеграфишу, да је султан 14. (26.) маја примио представнике хришћанских општина, па је том приликом рекао, да он хоће, „да сваки, без разлике вере, може бити везир.“ — Нека је у Турској сваки, без разлике вере, слободан, па ма и непало везирство у део свакоме!

— Св. Петроградски Журнал обара као неистиниту ону вест, по којој би кнез Горчаков био имао каква разговора са представником Данске, у смислу посредовања између ове и Прусије, у питању о северном Шлезвигу.

— У једном телеграму из Уашингтона, од 14 (26.) маја, вели се: На други и трећи чланак тужбе противу Џонсона, којима се овај окривљује, да је повредио закон кад је ђенерала Томаса наименовао за министра рата, на та два чланка сенат је са 35 противу 19 гласова пресудио, да је Џонсон слободан од кривице. Затим је сенат одгодио своје седнице на неопредељено време, а није предузимао гласање о другим чланцима тужбе.

ИЗЈАВА.

У 28 броју „Напредка“ изишла је изјава без подписа на име „банског свештенства.“ А да ко не помисли да је та изјава збиља од банског свештенства ми читајућу публику са овом изјавом против уверавамо и позивамо уједно то „банско свештенство“ да се подпише; иначе је поменута „изјава“ у „Напредку“ пашквила, а и стало нам да видимо тај број пристилица штилистичне изјаве, који обично и незна већ грдити реч „изрод“, које ни простаку не пристоји.

Даље од „изјаве“ ако је човек од карактера захтевамо, да не потеже имена нашег гд. владике бајаги да себи лојалност задобије а нас денунцира. Кад обете баш гд. да бојак бијете а ви ну на среду, на отворено поље, а не крити се за личност, која је нама доиста частна, и за коју добро знамо да је непријатељ улагивања и пузења, те неће за вољу вашу за изјавлење ово нашег поверења банском дописнику ⁂ нас осудити. Тако ми тврдо верујемо и у правду се уздамо, ослањајући се на јасне беседе и отворену истину, која годи богме нама и србству младоме, ако баш мрачњаке и тишти. Узда се изјава да богочовека нема у Гергесину — „то су речи банскога свештенства“ — а ми баш верујемо да јест дошао богочовек међу нас, и од туда та грчевита трзања! Само дајте частна имена на среду, да нестоји срамота толика на нама, коју ми сместа одбијамо од себе, јер смо ми бански свештеници.

Умољавамо уредништво Заставе да нам ову нашу против изјаву у прилог живој истини у ваш поштовани лист уврстити изволите.

Јово Зец администратор, Никола Кокотовић парох јураковачки, Алексиј Муждека парох, Григорије Јањатовић парох, Паво Пашић парох, Јоан Медаковић свештеник, Мијаило Опачић парох живаиски, Михаил Гагић капелан, Косма Котур парох.

Књижевне новости.

Из штампарије јерменског манастира у Бечу изишла је књига:

О СЛОБОДИ

од

Џона Стјуарта Мила

посрбио

П. А. Карађорђевић.

„Овакњига продаје се у користфонда уједињене омладине српске.“

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

Цена рани у Новом Саду 17. маја 85 фун. жита 4 ф. 66 н. 79 фун. средње 4 ф. — 76 фун. наполица 3 ф. 60 н. 74 средње 2 ф. 93 н. 68 фун јечам 1 ф. 73 н. 44 фун. зоб 1 ф. 6 н. 84 кукуруз 2 ф. —

Стање Дунава 19‘ 8“ над нулом; опада.

М. П. Сисак 12. маја. Усљед падања цена на трстанском тржишту, и овде су све продаје прошле недеље учињене са пониженом ценом.

Продато је: 10,000 вагана банат. шенице 84—6 фун. ф. 5. 55, ф. 6. 50, 8,000 српске 84 фун. ф. 5. 45, 5,000 босанске 81 фун. ф. 4. 90, 25,000 бан. и бачког кукуруза ф. 2. 70—95, 5,000 босанске ф. 2. 40—60, 12,000 банатске зоби 47—8 фун. ф. 1. 75, 10,000 босанске 40—2 фун. ф. 1. 45—54.

Време топло. Воде још за пловидбу добре.

⊙ Пешта. 16 маја. Обрт је на овд. тржишту ране умерен, јуче је продано до 10,000 в. шенице; из Потисја 1900 в. 87 фун. по 5. фр. 20—45 нов.; 400 в. 88½ фун. по 5 ф. 87 н.; 1200 в. 86 фун. по 5 ф. 20 н; 500 в. 83½ фун. по 4 ф. 30 н.; — пештанске 2200 в. 84—86½ фун. по 4 ф. 70 н. до 5 ф. 70 н. ражи продало се 2400 в. 78—80 фун. по 3 ф. 20 н.; 2000 в. 80 фун. по 2 ф. 82½ н. кукуруза је продано 5000 в. банатског по 2 ф. 65 н., 1000 в. пештанског 82 фун. по 2 ф. 15 н.

Курс бечке берзе.

Акције народне банке	706
5% металик	56
Зајам народни	61 60
Дукати	5 551/2
Аустриско сребро	114 65

ОГЛАСИ.

2418 1868.
пол.

Оглас.

Код дистрикта В. Кикиндског попуњаваће се више упразњених места дневничара (диурниста) уз дневницу од 75 кр. и од 1 ф.

Просбенице на ову цељ, са доказима сврху способности у српском, мађарском и немачком језику имају, на магистрат управљене, до (3.) 15. јунија 1868 године у Кикинду безплатно приносити се.

У В. Кикинди (13.) 25. маја 1868.

Лавар Видић
дистр. врховни судац.

67—1-3

Бр. 84. из 1868.
гл. ску.

Стечај.

На основу закључка главне скупштине бр. 84. овим се на упразњено учитељско место у I. и II. разреду овдашње девојачке школе стечај до св. Илије о. г. отвара. Плата је 420 фор. а. вр. годишње.

Проситељи имају своје молбенице са доказима о учитељској способности до горњега дана магистрату ове вароши поднети.

Из главне скупштине представништва сл. и кр. града Сомбора дана 14. маја 1868 држане.

А. Коњовић
градоначелник.

68—1-3

Објава.

Сентомашко црквено српско обштество намерава подићи 1. црквени дом, у дужини 10. у ширину 6 /6 у висину 3 1/6 фати, којег план и предрачун може се видити код долуподписатог.

Такођер обградиће се црквена порта у дужину 34. фата, кованог гвожђа шипкама, тако предузимаћи имају с мустрама 1. јунија по ст. кал. у 9. сати у овдашње српско школско зданије, на држати се имајућу, како дома, тако и ограде лицитацију доћи благоволе.

Симеон Маински
деловодитељ.

70—1—3

Бр. 2429. 1868.
пол.

Оглас.

Од стране магистрата кр. пр. диштрикта Вел. Кикиндског са овим до знања доставља се, да ће се дана 4. јунија 1868 године у 9. сати пре подне ради набављања сљедујући ствари, као:

1. Плаве чоје од прилике	„ „	34	риви
2. Беле чоје	„ „ „ „	32	„
3. Граорасте чоје	„ „ „ „	26¾	„
4. Црвене чоје	„ „ „ „	3	„
5. Руског беза	„ „ „ „	105	„
6. Пархета	„ „ „ „	60	„
7. Конофоса	„ „ „ „	75	„
8. Крутог беза	„ „ „ „	21	„
9. Гомбарског гајтана	„ „ „	232	„
10. Вате	„ „ „ „	15	тутета
11. Гомбарски петља	„ „ „	70	комада
12. Метални дугмади	„ „ „	74	комада
13. Метални ружица	„ „ „	252	„
14. Костчани дугмади на последку	„ „ „	126	„

15. Кројачког посла за послужителско одело, дражба па мањак у диштриктуалном рачуноводству држати.

Сваки онај, који намерава при дражби свој участником бити, позива се на ову дражбу са додатком, да се са 10% пишманлуком снабдети има, и да се лицитационална условија у свако доба у рачуноводству увидити могу.

У В. Кикинди дана 23. (11.) маја 1868.

Лазар Видић
диштр. врховни судац.

72—1—1

Бр. 1586
1868

Објава.

Од стране суда сл. кр. вароши Новог Сада као стечајне власти овим се до општег знања ставља, да је под данашњим даном над свеколиким имањем овдашњег трговца Петра Стеића усљед његовог собственог захтевања стечај отворен и рок за пријаву веровника односно њиовог потраживања на 28. 29. и 30. септембра 1868 одређен. За привременог старатеља стечајне громаде поставља се овдашњи трговац г. Сима Марковић а за заступника г. адвокат Александер Јовановић.

Позивају се дакле сви они, који буди под каквим именом потраживања на речену стечајну масу имали буду, да такова до гореозначеног рока суду овом тим известније пријавити непропусту, из узрока што се доцније поднешене пријаве уважити немогу.

Суд сл. кр. вароши Н. Сада дана 19. маја 1868.

Адолф Томековић с. р.
варошки судац.
Имре Балла с. р.
подбележник.

73—1—3

Бр. 85. из 1868.
гл. ску.

Стечај.

На основу закључка главне скупштине бр. 85. овим се на упразњено учитељско место у III. разреду српске главне школе сомборске стечај до св. Илије о. г. отвара. Плата је 420 фр. а. вр. и 63 фор. за обучавање у недељној школи.

Проситељи имају своје молбенице с' доказима о свршеним наукама и о способности за учитељство у главној школи до горњега рока магистрату ове вароши поднети.

Из главне скупштине представништва сл. и кр. града Сомбора дана 11. маја 1868. г. држане.

А. Коњовић
градоначелник.

69—1-3

Пештански осигуравајући завод

прима

осигурање против туче са ујамченом подпуном накнадом штете,

и одпушта од досадашње цене премија за пићу, сваковрстну рану и репицу

Десет процената

кои ће се одма при прорачуну премија одбити.

Подписата главна агенција препоручује се п. пољоделској публици ради осигурања против туче и за овогодишњу сезону, надајући се, да ће је поврај горепоменутих олакшица са доста млогобројним налозима почаствовати.

У Новом Саду 3. маја 1868.

Главна агенција за Нови Сад пештанског осигуравајућег завода.

66—2-10 **Стеван Адамовић.**

Изишла је нова књижица:

Аманет или срећа у пепелу.

Позоришна игра у 4 радње с песмама. Написао Јован Деметровић у Тамишграду.

Може се добити код писца, код кога се и о цени известити може. 71—1—3

Одговорни уредник и издавалац др. Стеван Павловић.

Платонова штампарија у Новом Саду 1868.